

Почеци и развој организованог скијашког спорта у војсци Краљевине СХС/Југославије

Апстракт: Рад обрађује почетке и развој скијашког спорта у Војсци Краљевине СХС/Југославије. У раду је коришћена грађа Архива Војноисторијског института и војна штампа оног времена. Истиче се допринос војске у ширењу и популарисању скијашког спорта у југословенском друштву.

Кључне речи: Војска Краљевине СХС/Југославије, скијање, популарисање спорта

Скијање се као спортска дисциплина почиње развијати половином 19. века, да би већ у првој половини 20. века доживело изузетно брз успон. Смучарска друштва оснивају се у највећем броју европских држава, али и у многим ваневропским подручјима. Већ почетком 20. века формирана су и прва национална удружења, 1902. у Норвешкој, 1903. на подручју Чешке, 1904. у САД и Швајцарској, а 1905. у Немачкој и на територији Аустрије. Између Првог и Другог светског рата оно постаје једна од најпопуларнијих спортских дисциплина, а број скијаша у неким државама премашио је број такмичара у многим другим спортовима. Почеци организованог смучарског спорта у Краљевини СХС/Југославији везују се за 1922. годину, када је на њеном измаку у Љубљани основан „Зимски спортски савез“.¹ Рад Југословенског зимско-спортског савеза састојао се од ширења зимских спортова ради телесног припремања народа за одбрану земље у планинским пограничним крајевима. Савез је заједно са Министарством војске и морнарице, инсистирао на увођењу скијашке обуке у војсци.² Тако се од 1925. године на Крањској гори почињу организовати скијашки курсеви за официре и подофицире из родова (осим коњице и ваздухопловства).³ Први војноалпски курс у трајању од 28 дана одржан је 1926. године, са циљем да се

¹ „Смучање или скијање“, у: *Војна енциклопедија*, 8, Београд, 1976, стр. 735–736.

² Никола Жутић, *Соколи. Идеологија у физичкој култури Краљевине Југославије 1929–1941*, Београд, 1991, стр. 75–76.

³ „Смучарске јединице“, *Војна енциклопедија*, 8, Београд, 1976, стр. 736–739.

организује сваке године,⁴ чиме су постављени темељи развоју организованог војноскијашког спорта.

Оснивање зимских спортских центара

Да би се што већи број официра, подофицира и војника оспособио за бављење зимским спортовима, и на тај начин припремио кадар за специјалне задатке у планинским пределима у зимским месецима, те да би се тако скијашки спортови одомаћили у војсци и пренели из ње у народ, министар војске и морнарице Краљевине СХС, армијски генерал Стеван С. Хаџић својом је наредбом, пов. Ђ. Бр. 8106 од 20. децембра 1927. године, одредио да се у току зиме 1927/1928. образују центри за обуку у зимским спортовима по армијским областима. Седиште тих центара било је: за Прву армијску област у селу Брежђу на Маљену, за Другу армијску област у Калиновику; за Трећу у Мавровим Хановима, за Четврту у Крањској Гори и за Пету у селу Брезју на Копаонику. Ти центри носили су називе по својим армијским областима; нпр. “Зимско-спортски Центар II Армијске Области”.⁵

Састав „Зимско-спортског центра”⁶

Тек. број	ЗВАЊЕ	Колико	ПРИМЕДБА
1.	Командант, мајор, или капетан	1	
2.	Ађутант, нижи официр	1	Један од наставника
3.	Наставника, нижих официра	По потреби	На 10-15 ученика 1 наставник
4.	Писар, подофицир	1	
5.	Комесар, подофицир	1	
6.	Лекар, нижи санитетски официр или медицинар	1	
7.	Болничар, редов	2	
8.	Ордонанс и посилни, редов	8	
9.	Обућар, редов	1	Са потребним алатом
10.	Столар, редов	1	Са потребним алатом
11.	Кувар, редов	2	
12.	Трубач, редов	1	

Центру су додељивани и теглећи коњи и кола и товарни коњи са опремом, који су служили за снабдевање и остале потребе курса.

⁴ Антун Новак, „Смучарство у нашој војсци“, у: *Војни весник*, бр. 2, Београд, 1931. година.

⁵ Архив Војноисторијског института, Пописник 17, Кутија 131, Фасцикла 3, регистарски број 18, лист 1 (даље: АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л.1).

⁶ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л.5.

За команданте новооснованих центара одређени су: у Првој армијској области пешадијски поручник Томислав Ј. Брајковић, у Другој А. О. пешадијски капетан I класе Владимир Ј. Граховац, у Трећој А. О. артиљеријски поручник Веселин Б. Мисита, у Четвртој А. О. пешадијски капетан I класе Карол И. Таубер и у Петој А. О. пешадијски мајор Владимир М. Прица.⁷

Као официри наставници, истом наредбом постављени су:

За Центар Прве армијске области: артиљеријски поручници Андрија Д. Драгојевић и Михајло Ј. Томић, и потпоручник Душан Д. Обрадовић, те пешадијски потпоручници Александар А. Вукотић, Иво И. Фрегл и Иван Ј. Корнхаузер. Дакле, свега шест официра наставника.

За Центар Друге армијске области постављено је такође шест официра: пешадијски поручници Светолик М. Грујић, Стево П. Мартиновић, Иван Ј. Вуковић и Рудолф Ј. Јагић, те артиљеријски поручник Игнац С. Краљевић и артиљеријски потпоручник Славко Н. Бјелајац.

За Центар Треће армијске области седам официра: пешадијски поручници Владета Р. Гојковић и Мирослав М. Максимовић, пешадијски потпоручници Миодраг Б. Капетановић и Драгомир С. Грујичић и артиљеријски потпоручници Људевит К. Косо, Павле А. Језерник и Коста Б. Капетановић.

За Центар Четврте армијске области: пешадијски поручници Бранимир Р. Рукавина, Славко М. Худалес и Драго М. Пецели, пешадијски потпоручници Антон И. Новак и Коста М. Поповић и артиљеријски потпоручник Вилим А. Огорелец.

Центар Пете армијске области имао је шест наставника скијања: пешадијске поручнике Берислава С. Предојевића, Младена Д. Јовичића и Рудолфа Р. Шимића, пешадијског потпоручника Драгомира М. Стошића, артиљеријског поручника Миодрага Љ. Јовановића и артиљеријског потпоручника Франца Ј. Младића.⁸

Сваки зимски спортски центар имао је стални састав од 26 људи, осим зимског центра Треће армијске области, у чијем саставу је било 27 људи. Како је укупно ангажован 31 официр наставник скијања у пет армијских центара, то је значило да се у току једновременог отпочињања курса у свим овим центрима могло оспособити између 310 и 465 скијаша.

За зиму 1927/1928. било је предвиђено да се одржи само један течај у трајању од три недеље стварног рада, не рачунајући време потребно за долазак и повратак учесника. На течај је требало упутити из сваког артиљеријског и пешадијског пука и пионирског батаљона сваке армијске области по једног официра, једног подофицира и три каплара и редова.⁹ То је значило да ће те године

⁷ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 6.

⁸ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 7-8.

⁹ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 1.

на предвиђеном течају 470 припадника Војске Краљевине СХС бити обучено у скијашком спорту, 94 официра, исто толико подофицира и 282 војника.¹⁰ Та цифра сведочи о томе да се рачунало на максималну упосленост учитеља скијања (15 полазника по наставнику).

Било је предвиђено да се на скијашке течајеве шаљу млађи људи, и по чину и по годинама, и то нарочито они који сами изразе жељу, те они који се баве било каквим спортом и одликују се примерним владањем и одговорним вршењем службе. За капларе и редове било је предвиђено да буду из „племенских крајева“ (тј .Срби, Хрвати или Словенци, прим. Д. Д.) да би после отпуста из војске развијали скијашки спорт у своме крају. Они који су већ раније похађали неки војни скијашки курс нису се могли поново слати.¹¹

Поред наведеног курса, у зиму 1927/1928. у Центру Четврте армијске области требало је одржати и курсеве за људство XI и XII пододека Граничне трупе. Број учесника из XI и XII пододека Граничне трупе требало је да одреде споразумно командант Дравске дивизијске области и командант Граничне трупе, а течај је требало да траје 15 дана. Посебан курс у трајању од две недеље био је предвиђен и за људство из јединица намењених за заштиту и затварање границе на Триглавском одсеку. На њему је требало да учествује 12 резервних официра, 24 резервна подофицира и 72 војна обвезника које је ради курса требало позвати на војну вежбу.¹²

Сваки учесник на курсу морао је имати и потребну одећу. Спрема се састојала од два пара одела (две блузе, двоје панталона и један шињел), две вунене или фланелске кошуље, двоје гаћа, четири пара вунених чарапа, једног пара цокула солидне израде са дуплим ђоновима, једног вуненог прслука, једног пара вунених рукавица и једног пара рукавица од импрегнираног (непромочивог платна), које се навлаче преко вунених, те ранца.¹³ Специјалну опрему потребну учесницима у армијском скијашком курсу чинили су: један пар скија са штаповима и каишима, један пар крпљи, један пар дереза, један пар наочара за снег, један пар специјалних брдских смучарских ципела у добром стању, једна вунена плетена кошуља, џемпер и вунени башлик (пелерина, прим. Д. Д.) и један самовар са флашом за шпиритус на свака четири војника. Поред тога, сваки центар располагао је извесним бројем шињела и башлика од белог платна, пет ужади од 24 метра и пет пијук штапова.¹⁴ Полазницима курса припадала је накнада која је била законски регулисана за официре и подофицире, док су војници до-

¹⁰ Војска Краљевине СХС имала је почетком 1928. године у свом саставу 53 пешадијска и 36 артиљеријских пукова, и пет инжењеријских пионирских батаљона. Опширније видети : Миле Бјелајац, *Војска Краљевине СХС/Југославије 1922–1935*, Београд, 1994, стр. 30–44.

¹¹ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 1–2.

¹² АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 1.

¹³ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 9.

¹⁴ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 9.

бијали пет динара дневно на име награде за увећане напоре и издатке. Свима је следовала појачана исхрана и следовање чаја. Побољшање исхране требало је извести на рачун уштеда у командама из којих су упућени,¹⁵ што само сведочи о материјалним могућностима југословенског друштва тога времена.

За израду плана и програма наставе у центрима одређена је команда Дравске дивизијске области (Словенија), у складу са дотадашњим искуством. Командант Дравске дивизијске области требало је да план, пошто га одобри, умножи и у потребном броју достави командантима осталих армијских области. С тим планом требало је доставити и потребна упутства за чување и одржавање скијашке опреме.¹⁶

Настава у скијашким центрима завршавала се приређивањем наградних такмичења. Предвиђене награде биле су у новцу и материјалу, а превасходно у деловима опреме који су неопходни за даље бављење скијашким спортом. Било је предвиђено да се од најбољих полазника, ужим надметањем, изабере државна екипа Краљевине СХС која би била послата у иностранство на разна интернационална такмичења.¹⁷

Војска Краљевине СХС је у тренутку издавања тог наређења већ била позвана да пошаље своје представнике на скијашка такмичења у Чехословачкој (Високе Татре) и Швајцарској (Сент Мориц).¹⁸ Лица која би се посебно припремала за учешће на тим такмичењима требало је да предложи командант Дравске дивизијске области (Словенија). Државна екипа требало је да се састоји од једног официра и три војника (од којих је један могао бити и подофицир) и резерви, које су чинили један официр и један војник, дакле укупно шест људи.¹⁹ После завршетка наставе у армијским центрима, било је предвиђено да се одржи специјални курс за наставнике скијања на територији Дравске дивизијске области, где би били упућени најбољи полазници курсева у армијским центрима.²⁰

Оснивањем војних зимских спортских центара на територији свих армијских области створена је основа за развој, популаризацију и ширење скијашког спорта на територији читаве земље.

Развој скијашког спорта у југословенској војсци

У раздобљу од 1925 до 1931. године већ је било одржано више од 20 скијашких течајева,²¹ на којима су у почетку као инструктори радили стручни резервни

¹⁵ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 3.

¹⁶ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 2.

¹⁷ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 3.

¹⁸ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 3.

¹⁹ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 3.

²⁰ АВИИ, П-17, К-131, Ф-3, р.б.18, л. 3–4.

²¹ Никола Жутић, *Соколи*, стр.76.

официри, да би од 1930. године те течајеве већ водили оспособљени активни официри.²² Смучарски курсеви у југословенској војсци после 1928. године почели су се масовније организовати како посебним наређењима министра војног и морнарице тако и по тада формираним армијским центрима, али и у појединим гарнизонима. Тако се од 1935. године официрима и подофицирима који би на неком од тих курсева у трајању од најмање две недеље били оспособљени за скијање, уносио у посебну рубрику картона личних и службених односа податак да су способни за смучара или наставника смучања, док се онима који су завршавали обичне смучарске курсеве по гарнизонима ти подаци нису уносили.²³ У међувремену, скијање је постало део обавезне обуке у планинским пуковима, а смучарска опрема саставни део ратне спреме.²⁴

Да би се развијао и неговао скијашки спорт, који је налазио корисну примену у војсци, актом Министарства војске и морнарице Ћ. Бр. 976 од 10. јануара 1936, прописано је „Правило за војно смучарске утакмице“. Тим правилом било је одређено да се војна скијашка такмичења одржавају сваке године у организацији Министарства војске и морнарице за првенство војске, команди армијских области за првенства на нивоу армије, команди дивизијских области за првенство у дивизији, и пукова, односно стручних војних школа, за првенство у пуку, или школи. Право учешћа на тим такмичењима имали су сви активни официри и подофицири, те сви каплари и редови сталног кадра. Првенство на нивоу војске организовано је у првој половини марта, на нивоу армија од 20. фебруара до краја тог месеца, а време предвиђено за дивизијска и пуковска такмичења било је од 10. до 20. фебруара. Све команде приређивачи такмичења биле су у обавези да о свим детаљима у вези са организацијом извести претпостављену команду најкасније до 1. јануара текуће године. Било је предвиђено да на пуковским такмичењима учествује што већи број официра, подофицира, каплара и редова, док је код планинских пукова било обавезно учешће свих официра и подофицира до навршене 32. године старости, док је из сваке јединице морало учествовати најмање пет каплара или редова. На патролним и штафетним такмичењима сваки планински батаљон и свака специјална чета морали су бити заступљени са по једном патролом предвиђеном за та такмичења, што је важило и за остале батаљоне, специјалне батаљоне и стручне војне школе југословенске војске. На дивизијским такмичењима обавеза је била да буде заступљен сваки пук (специјални батаљон или војна школа на територији дотичне дивизије) са једном патролом за такмичење у патролној и штафетној

²² Антун Новак, *Смучарство у нашој војсци*,... стр. 71.

²³ Акт министра војног и морнарице Ћ. бр 17841 од 14. 09. 1935. *Службени војни лист Краљевине Југославије* (СВЛ) бр. 35 од 21.09.1935. године, стр. 1460.

²⁴ Дане Рајчевић, „Шкофја Лока, смучарске утакмице“, у: *Војни весник*, бр. 5, Београд, 1935, стр. 157–158.

трци, са четири такмичара за такмичења у спусту и слалому и пет такмичара на појединачним такмичењима. На армијским такмичењима у појединачној конкуренцији, спусту и слалому свака дивизијска област требало је да пошаље по пет такмичара и по једну патролу прописаног састава за такмичење у патролном и штафетном трчању. Планински пукови на армијским такмичењима морали су бити заступљени са шест такмичара у појединачној конкуренцији, две патроле за учешће у патролној и штафетној трци и једном патролом за учешће у спусту и слалому. Пуковска такмичења представљала су селекцију за дивизијска, дивизијска за армијска првенства, а ова последња за општевојно првенство.²⁵ На тај начин уведен је и уређен јединствен систем скијашких такмичења за све припаднике југословенске војске.

Врсте такмичења

Скијашка такмичења у југословенској војсци могла су бити организована у појединачној конкуренцији, као патролна и релејно-штафетна.

Појединачно такмичење у брзом скијању имало је циљ да оцени индивидуалну вредност такмичара у тој дисциплини. Дужина стазе износила је од 15 до 18 километара, с тим што је једна трећина њене дужине била у равници, једна трећина уз нагиб, док је једну трећину представљао спуст. Такмичари су носили службено одело са опасачем.

Циљ патролног такмичења био је да се оцени брзина заједничког рада целе патроле, те њена тактичка извежбаност, ради чега се изводило и бојно гађање. Скијашка патрола састојала се од једног официра – вође патроле, једног подофицира – помоћника вође патроле и два каплара или редова. Поред њих још један официр и један подофицир, каплар или редов били су у резерви.

Вођа патроле – официр био је у службеној одећи, опремљен револвером, двогледом, торбицом за секције, бусолом и пиштаљком. Уместо сабље, носио је опасач. Подофицири и војници носили су походно одело са опасачем без ножа, пушку (карабин) са пет метака у једној фишеклији, и руксак (ранац). Тежина целокупне опреме није смела бити мања од 10 килограма. Патролна такмичења изводила су се на стази дужине од 25 до 30 километара, на испресецаном земљишту чија укупна висинска разлика није прелазила 600 метара.

Штафетно такмичење имало је за циљ да се оцени брзина рада у релејној служби (преношење извештаја), тако да је брзина била главни чинилац тог такмичења. На такмичењу су учествовала иста лица која су била одређена и за патролно такмичење, с тим што се давала могућност да се, према нахођењу вође патроле, обавили замена из резерве. Састав патроле био је исти као и у

²⁵ Уредба о установљавању и додељивању знака „Добром смучару“, дипломе добром смучару и почасне дипломе и Правило за војно смучарске утакмице, Београд, 1936, стр. 11–15.

патролном такмичењу, с тим што је у случају да су у трци учествовала два официра, један од њих морао носити исту опрему као и обичан војник. Укупна дужина стазе износила је 50 километара, с тим што је сваки члан патроле морао да пређе одређени део (4 X 12.5 км).²⁶ Такмичења су свакако била срачуната на популарисање скијашког спорта ради што бољег оспособљавања припадника војске за обављање дужности у зимским условима.

Награде за учеснике на такмичењима

Да би се дао видан знак признања војним лицима, која се нарочито истакну у појединим дисциплинама на признатим војним смучарским утакмицама у земљи и иностранству, донета је Уредба краљевских намесника Ћ. Бр. 475 од 10. јануара 1936. године, о установљењу и додељивању знака „*Добром смучару*“, дипломе добром смучару и почасне дипломе,²⁷ које су укључене у систем награђивања.

Тако је било предвиђено да победници на пуковским такмичењима буду похваљени наредбом команданта пука, на дивизијским наредбом команданта дивизијске области, док су се победници на армијским такмичењима и на општевојном првенству предлагали за одликовање знаком „*Добром смучару*“. За сваку дисциплину такмичења додељиване су три награде, али ако на такмичењу има мање од шест учесника, додељиване су две награде, а ако их је било мање од четири, онда само једна. Поред похвала и знака „*Добром смучару*“, победницима су се додељивале и друге награде, у виду почасних диплома, плакета или других корисних предмета. Награде су додељиване на завршним такмичењима, на свечан начин и пред свим такмичарима.²⁸

Према Уредби, право на додељивање знака „*Добром смучару*“²⁹ стицала су сва војна лица која су показала видан успех на војним скијашким такмичењима у земљи и иностранству, односно сви чланови победничких екипа на међународним и југословенским војним патролним и штафетним такмичењима, и три такмичара која сакупе највећи број бодова на армијским такмичењима у трци на 18 км, у спусту и слалому, сви појединци или учесници у патролним такмичењима који су добили награде на међународним такмичењима у земљи

²⁶ Уредба, стр. 26–32.

²⁷ Уредба, стр. 5.

²⁸ Уредба, стр. 43–44.

²⁹ Знак „*Добром смучару*“ имао је облик златне елипсе (бронза, матирана и патирана), спољашњих димензија 50 X 33 мм и унутрашњих 30 X 20 мм. На горњем делу елипсе налазио се двоглави бели орао са грбом и круном димензија 24 X 42 мм. На доњем делу елипсе засебно је био урађен венац од ловора, повезан траком на средини. На левој бочној страни елипсе налазио се натпис „*Добром смучару*“ исписан рељефним словима ћирилице, а на десној бочној страни, исти тај натпис исписан латиничним словима. У унутрашњем делу елипсе налазила се стилизована представа Триглава, а на њеној доњој коси био је израђен лик војника скијаша.

и иностранству где је званично била заступљена Краљевина Југославија, те сви појединци или патроле пријатељских страних војски који су били награђени на војним скијашким такмичењима међународног обележја одржаваних на територији Краљевине Југославије.

Како су на тим такмичењима били најбројнији припадници планинских пукова, право на награду у њиховом случају имале су три екипе на патролним такмичењима које би постигле највећи број бодова, али с тим да број постигнутих бодова код сваке од њих не сме ни у ком случају бити мањи од постигнутог броја бодова треће по реду екипе из јединица ван састава планинских пукова. Иста правила важила су и за појединачну конкуренцију, када су у питању припадници планинских и осталих јединица.

Знак је додељивао министар војни својом наредбом, а уз знак је добијана и диплома. Било је предвиђено да лице које је већ добило знак, у случају да поново испуни услове за његово добијање, добије „*Почасну диплому*“.³⁰ Тако успостављен систем награђивања представљао је још један, додатни подстицај да скијашки спорт заживи како у војсци тако и у широј друштвеној заједници.

Учешће југословенских војних скијашких екипа на међународним такмичењима

Прво учешће југословенских скијаша окупљених у Југословенски зимски спортски савез на међународним такмичењима било је на Олимпијади 1928. године у Сент Морицу у Швајцарској, коју је организовао Међународни зимски спортски савез.³¹ Прва међународна такмичења на којима су учествовали југословенски војни смучари почела су да се организују 1934. године. Наиме, те године установљена су редовна такмичења војски Мале Антанте у „витешким спортовима“, укључујући и војно смучарство. Подстрек за та такмичења дао је румунски краљ Карол II, а прва такмичења одржана су исте године у Румунији. На том такмичењу, прелазни сребрни пехар, дар румунског краља, припао је југословенској војсци.³²

Велико скијашко војно првенство држава Мале Антанте за 1934. годину одржано је средином фебруара те године у Синаји (Румунија), уз учешће и репрезентативаца пољске армије. Састав и тренинг југословенске војне скијашке репрезентације био је дело потпуковника Милана Јовановића. Репрезентацију за патролно штафетно такмичење на 30 км чинили су: вођа патроле потпоручник Иван Корен, наредник Јулије Вишић, поднаредник Град Арман и редов Валентин Јакел, док су у резерви били поручник Тихомир Петровић и наредник Вукота

³⁰ *Уредба*, стр. 5–10.

³¹ Антун Новак, *Смучарство у нашој војсци*, стр. 70.

³² Војин Максимовић, *Војно смучарске утакмице Мале Антанте на Покљуку код Бледа 1. и 4. фебруара тек. год. Војни весник*, бр. 3, Београд, 1936, стр. 65–68.

Поповић. За штафету на 40 км појединачно екипу су чинили потпоручник Иван Корен, наредник Вукота Поповић и наредник Јулије Вишић. У патролној трци на 30 км поредак је био: Румунија, Пољска, Југославија, Чехословачка, док је у укупном пласману југословенска репрезентација заузела друго место.³³

Друго по реду такмичење војски Мале Антанте одржано је у 1935. години у Југославији. У склопу тих такмичења било је и скијашко, одржано на Покљуки код Бледа од 1. до 4. фебруара 1936. године. Техничка организација такмичења била је поверена команданту Дравске дивизијске области генералу Петру Недељковићу. Припреме југословенске екипе почеле су 2. децембра, док је за команданта тренажног корпуса одређен помоћник команданта 2. планинског пешадијског пука, потпуковник Милан Поповић. Самим тренингом руководио је једно краће време Финац Хуизма, а затим, највећим делом тренинга Норвежанин Хаген. Југословенску екипу чинили су потпоручник Иван Корен, пешадијски наредник Јулије Вишић, и редови Јакоб Жен и Иван Кезелен.

На патролном скијашком такмичењу одржаном 1. фебруара, на стази дужине 30 км, југословенска екипа постигла је време од 2 часа, 41 минут и 47 секунди, сакупивши 20 бодова; чехословачка: 2 часа, 44 минута и 53 секунде и 18.7 бодова и румунска екипа: 3 часа, 09 минута и 56 секунди и 18.7 бодова. У гађању Румуни су имали 8 погођених мета са 24 поготка и 20 бодова, Чехословаци: 7 погођених мета са 16 погодака и 16.303 бода и југословенска екипа 6 погођених мета са 8 погодака и 11.042 бода. У укупном пласману прва је била Чехословачка са 35.003 бодова, друга Југославија са 31.042 бода и трећа Румунија са 28.7 бодова. У релејној (штафетној) утакмици (4 X 12.5 км) југословенска екипа имала је најбоље време од 4 сата, 7 мин. 48 секунди, и 20 освојених бодова, затим Румунија са временом од 4 сата, 17 мин. 31 секунд и 16.7 бодова и на крају Чехословачка од 4 сата, 17 минута, 31 секунд и 40 стотинки и 16.7 бодова. Резултат југословенске патроле био је је за 32 секунде бољи по пређеном километру од победничке Италијанске патроле на Олимпијади у Немачкој, одржаној десет дана после скијашког такмичења на Покљуки.³⁴ После те победе, југословенска екипа награђена је тиме што јој је одобрено да се такмичи на међународном скијашком такмичењу у Француској. Патрола у саставу: потпоручник Иван Корен, пешадијски наредник Јулије Вишић и редови Јакоб Жен и Иван Кезелен, са резервама поручником Мирком Јовановићем и редовом Емилом Жнидером, кренула је 14. фебруара у правцу Шамонија. Патролно такмичење одржано је 21. фебруара 1936. године. Најбоље време од 2 сата и 10 минута постигла је чехословачка екипа, други су били Французи са

³³ Вукота Поповић, „Спорт у војсци. У Румунији смо однели II награду“, у: *Војни весник*, бр. 7, Београд, 1934, стр 222–223.

³⁴ Војин Максимовић, *Војно смучарске утакмице Мале Антанте на Покљуку код Бледа 1. и 4. фебруара тек. год. стр. 65–68.*

2 сата и 16 минута, а трећи Југословени са 2 сата и 22 минута. У такмичењу је учествовало још 12 француских патрола. У појединачном такмичењу на 18 км потпоручник Корен је од 15 официра стигао на циљ трећи. Од 22 подофицира, наредник Вишић је стигао такође трећи, а од 25 војника, југословенски редов Јакоб Жан стигао је први. На штафети 4 X 10 км југословенска екипа стигла је трећа. У такмичењу у спусту и слалому, које је окупило око 250 учесника, од чега 50 војника, југословенски редов Жнидар, иначе цивилни репрезентативац на олимпијади у Гармишу, пласирао се као други у спусту и први у слалому.³⁵

Након 1936. године, југословенска војна штампа не доноси више вести о међуармијским скијашким такмичењима земаља Мале Антанте. На престанак тих такмичења свакако је утицала и нова спољнополитичка ситуација угрожавања Чехословачке од нацистичке Немачке, у коју ни југословенска ни румунска влада нису желеле да се мешају, што је значило и стварни крај тог војног савеза.

Утицај југословенске војске на популарисање скијашког спорта

Као што смо могли видети, југословенска војска била је један од основних, ако не и главни фактор ширења и популарисања скијашког спорта на свим просторима Краљевине. Оснивање војних зимских спортских центара у свим подручјима земље поклапа се са растом интересовања за скијашки спорт, које је било нарочито појачано после 1928. године.³⁶ Припадници војске често су главни организатори и оснивачи и грађанских скијашких друштава. Тако је, рецимо, у зиму 1932/1933. у оквиру соколског друштва у Зајечару организована скијашка секција на интервенцију представника војске. У секцију су се учланила 62 члана и 6 чланица, међу којима је био већи број официра и подофицира, док је скијање организовано на Краљевици и оближњем Ртњу.³⁷ Официри су били и покретачи, носиоци и главни финансијски спонзори акција за подизање планинарских домова. Тако су 1936. године официри сарајевског гарнизона покренули акцију за изградњу смучарске планинске куће на Јахорини.³⁸ Они су поднели и највећи део трошкова за изградњу, а у акцију су се укључили и сарајевски официрски дом, са прилогом од 20.000 динара, те официрски домови и појединци

³⁵ Иван Корен, „Међународне смучарске утакмице у Шамонију“, у: *Војни весник*, бр. 7, Београд, 1936, стр. 167–168.

³⁶ Антун Новак, *Смучарство у нашој војсци...*, стр. 70.

³⁷ Тихомир Радосављевић, „Скијање у Зајечару и излет на Ртањ“, у: *Војни весник*, бр. 3, Београд, 1933, стр. 177–178.

³⁸ Планинска кућа, која је касније и саграђена, требало је да има сав тада модеран комфор: тушеве, умиваонике, веће и мање спаваонице, бифе, кухињу, оставу, магацин, гардеробу за скије, предворје и терасу ширине пет метара.

из других гарнизона.³⁹ Захваљујући оснивању војног зимског спортског центра, и Маврови Ханови у Македонији развили су се као туристичко место. Већ 1938. оно је имало три хотела, док је смучарски дом на три спрата, са свим потребним комфором изграђен у јесен те године. Дом је био својина београдског спортског друштва „Југ“.⁴⁰ Године 1939. војно смучарство је заживело толико да су такмичења организована и на таквим просторима какве су Осоговске планине⁴¹ и Црквице у Кривошијама изнад Боке Которске.⁴² Посредством тих такмичења скијање је прешло и на обичан народ, будући да су локални сељаци увиђали да су скије најбоље и најсавршеније средство за кретање по снегу.⁴³ Изградњом војних зимских центара ударени су темељи великим зимским спортским центрима који постоје и данас на свим просторима бивше Југославије, а скијање је на југословенским просторима постало масовна појава, чиме се у тој области држао корак са напредним земљама старог континента.

* * *

Почеци организованог скијашког спорта у војсци Краљевине СХС/Југославије везују се за 1925/1926. годину, када су у заједници са југословенским зимским спортским савезом из Љубљане на Крањској гори почели да се организују скијашки курсеви за официре и подофицире. Да би се припремио кадар за специјалне задатке у планинским пределима у зимским месецима, и да би се скијашки спорт одомаћио у војсци и пренео из ње у народ, у зиму 1927/1928. основани су војни зимски спортски центри на територији свих пет армијских области: за Прву у селу Брежђу на Маљену, за Другу у Калиновику; за Трећу у Мавровим Хановима, за Четврту у Крањској гори и за Пету армијску област у селу Брезју на Копаонику. Скијашка обука уведена је као обавезна у планинским пуковима, а да би се скијашки спорт и даље популарисао у војсци, уређена је организација такмичења и систем награђивања Уредбом о установљењу и додељивању знака „Добром смучару“, дипломе добром смучару и почасне дипломе и Правилу за војне смучарске утакмице, донетим почетком 1936. године. Југословенски војни смучари учествовали су на домаћим такмичењима у оквиру војске (пуковска, дивизијска, армијска и општевојна), а од 1934. до 1936. године и на међународним такмичењима у организацији војски земаља чланица Мале

³⁹ Боривоје Јонић, „Оснивање смучарско-планинске куће на Јахорини“, у: *Војни весник*, бр. 8 и 9, Београд, 1936, стр. 272–273.

⁴⁰ Свет. Б. Вељић, „Маврови Ханови – Смучарски курс“, у: *Војни весник*, бр. 5, Београд, 1938, стр. 154–155.

⁴¹ Цвијетин П. С, „Смучарске утакмице на Осоговским планинама“, у: *Војни весник*, бр. 6, Београд, 1939, стр. 195.

⁴² Милош М. Миздрак, „Смучарска утакмица прва у Боки Которској“, у: *Војни весник*, бр. 3, Београд, 1939, стр. 99–100.

⁴³ Исто, стр. 99.

Антанте и Француске. Припадници југословенске војске имали су значајну улогу у ширењу и популарисању скијашког спорта међу становништвом на читавој територији земље, док су војни зимски спортски центри били претече великим зимским спортским центрима који постоје и данас на свим просторима бивше Југославије, тако да је улога војске у модернизацијским процесима у области скијашког спорта изразита.

Summary

Dalibor Denda

The Beginnings and Development of Skiing in the Army of the Kingdom of SCS/Yugoslavia

This paper deals with the beginnings and development of skiing as a sport in the Army of the Kingdom of SCS/Yugoslavia. The Military Archives and military press were used. Contribution of the Army in spreading and popularization of this sport in Yugoslav society was stressed. Organized skiing in the army of the Kingdom of SCS/Yugoslavia begun in 1925/1926, the year when skiing courses for the officers were organized in Kranjska Gora together with Yugoslav winter sport association from Ljubljana. In order to prepare staff for special operations in the mountains during winter season, and in order to get the army as well as the people used to skiing, military winter sport centers were established during the winter of 1927/1928 in each of five military regions. Ski courses were introduced as compulsory in mountainous regiments. In order to make skiing more popular in the army, competitions and the system of prizes were introduced. Yugoslav army skiers took part in competitions within the army. From 1934 to 1936 they took part in the international competitions organized by the armies of the Little Entente members and France. Members of the Yugoslav army played a significant part in spreading and popularization of skiing among the people of Yugoslavia, while the military skiing centers were forerunners of great winter sport centers that still exist on the territories of the whole former Yugoslavia. It points out the great role of the army in modernization processes in the area of sport.